

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад
«Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»
Художньо-графічний факультет
*Кафедра теорії і методики
декоративно-прикладного мистецтва та графіки*

ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНЕ МИСТЕЦТВО В НАЦІОНАЛЬНІЙ СИСТЕМІ ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ: СУЧАСНИЙ ДОСВІД І ПЕРСПЕКТИВИ

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
II Всеукраїнської науково-практичної конференції

*м. Одеса
16-17 березня 2022 року*

УДК 745/749:37(477)(062.552)
Д28

У виданні представлено тези II Всеукраїнської науково-практичної конференції, що відбулася 16–17 березня 2022 року в Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» з ініціативи кафедри теорії і методики декоративно-прикладного мистецтва та графіки. Конференція збирала воедино досвід митців-просвітянців, викладачів мистецьких освітніх закладів різних рівнів, діячів культури і мистецтв задля налагодження діалогу країн і регіонів, популяризації мистецьких традицій, виявлення ролі декоративно-прикладного мистецтва в розвитку сучасної художньої освіти.

Координатор проєкту

О. В. Ткачук

Упорядники:

кандидат педагогічних наук, доцент *О. В. Ткачук*,
старший викладач *Т. С. Штикало*

Відповідальні секретарі:

О. В. Ткачук, Т. С. Штикало

Друкується за рішенням вченої ради
Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(*протокол № 2 від 29 вересня 2022 р.*)

ISBN 978–966–927–868–5

© ДЗ «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського», 2022

цтві протягом історичного ходу часу). Застосовується для порівняння творів різних історичних епох, техніки виконання;

— *іконографічний* метод — для дослідження особливостей побудови форми (застосовується для опису прийомів та засобів виразності художників).

Композиція є здатністю творчо інтерпретувати навколишню дійсність, знаходити образно-цілісну виразність і привносити в неї своє творчо-індивідуальне ставлення. Методи стилізації — формалізація об'ємно-пластичних, колористичних, графічних мотивів, їх спрощення, узагальнення, організація з метою досягнення бажаного смислового і декоративного враження, стильової виразності — є головними завданнями пошуку композиції в мистецтві. В контексті розгляду композиції як засобу розвитку художньо-образного мислення студентів ХГФ визначаємо необхідність побудови моделі образного мислення, що дозволяє створити цей процес із поєднання форм образності свідомості та свідомості, що впливають на процеси осмислення, де на усіх етапах мислення оперує уявленням як стійким взаємозв'язком образів.

Шершень Галина Миколаївна

викладач вищої категорії

Комунального закладу початкової спеціалізованої освіти

«Дитяча художня школа № 2 м. Одеси»

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ДЕКОРАТИВНОЇ КОМПОЗИЦІЇ ТА ЇЇ РОЛЬ У РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ МОЖЛИВОСТЕЙ УЧНІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА В ДИТЯЧИХ ЗАКЛАДАХ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: декоративно-прикладне мистецтво, декоративний розпис, композиція.

У ряду різних видів образотворчого мистецтва декоративно-прикладне є найбільш розповсюдженим. Люди з давніх-давен прагнуть прикрасити навколишній світ. Оформлюють візерунками предмети побуту, житло, середовища, в яких працюють чи відпочивають, задовольняючи не тільки свої щоденні утилітарні потреби, але одначасно й свої естетичні потреби. Декоративно-прикладне мисте-

цтво — народне мистецтво, і це культурні традиції народу, скарбниця художнього досвіду поколінь, бо народжено життям народу, супроводжує його у будні і свята.

Велике виховне значення декоративно-прикладного мистецтва обумовлено тим, що воно безпосередньо пов'язане з трудовою діяльністю людини. Заняття цим видом мистецтва виховують любов та повагу до праці, відточують уміння та навички у роботі з різними матеріалами та інструментами, необхідні для цілеспрямованого оформлення та конструювання життєво корисних речей. Заняття декоративно-прикладним мистецтвом у школі мають бути діяльним засобом формування світовідчуття та світогляду дітей, дійсної художньої культури, художньо-естетичного смаку, розуміння художнього стилю.

Твори декоративно-прикладного мистецтва мають свої особливості та відмінності від інших видів образотворчого мистецтва: графіки, живопису, скульптури. Наприклад, у рішенні декоративного панно не обов'язкове дотримання точної передачі глибини простору, як у станковому живописі. Зображення персонажів у декоративному панно робляться плоскими, а не об'ємними, кольорове рішення предметів також, як правило, умовне.

У процесі створення декоративної композиції розташування та розподіл різних форм здійснюється у відповідній схемі, у логічній послідовності. Нерідко робота над декоративною композицією починається з підготовчого малюнка — ескізу, потім переводиться на предмет чи площину для виконання. Якщо заглянути у минуле, можна пригадати таку рису у творчості традиційних народних майстрів: вони майже ніколи не вживали слова «композиція» і не розуміли його значення. Але властиве їм почуття гармонії підказувало правильне рішення всіх законів мистецтва.

Хто б заглибився в книги з давньоукраїнської культури, той знайшов би для себе чимало цікавого й корисного в плані декоративного розпису та пластики. В більшості сучасних витинанок, рушників, писанок, керамічних і дерев'яних виробів є відголоски культури тисячолітньої давності.

Найбільш могутнім пластом декоративного розпису є настінний розпис сільських хат. В ньому найголовнішою композицією були дерево життя, вазон. Все упорядковувалося, оздоблювалося, розписувалося господарями за віковими традиціями. Тобто закони композиції були перевірені багатьма поколіннями. І своєю естетичною вагою хата українського селянина не поступалася забудовам храмів.

Слово «композиція» вживається в різних випадках науковцями, мистецтвознавцями, художниками, педагогами, архітекторами. В декоративному мистецтві композиційні закони допомагають майстру знайти міру, гармонію, відповідність орнаменту до основи і до навколишнього середовища.

Проблема переосмислення митцем природних реалістичних рослинних чи тваринних мотивів, переклад їх на специфічну мову декоративності у своєму безперервному розвитку. Трансформуючи рослинну форму в орнаментальний мотив, треба знайти переконливий за своєю художньою виразністю пластичний образ мотиву природи. Яким чином обирати рослинний мотив, на які його особливості слід звертати увагу, як і що малювати, якими засобами, яким чином переробляти та переосмислювати конкретні натуральні форми, як ці форми різноманітно використовувати в різних композиціях? В кожному творчому процесі художник завжди прагне до певного узагальнення явищ та предметів об'єктивного світу. Творчий процес завжди пов'язаний з фантазією, уявою, роботою мислення, в якому абстрагування слугує інструментом виявлення головних рис образу. Аналіз та узагальнення — ось дві форми діалектичного процесу пізнання і відображення явищ дійсності.

Існують два шляхи художнього узагальнення в мистецтві. Перший шлях — образотворчий. Коли конкретно-предметний образ рослинного мотиву достатньо чітко зберігається у малюнку з натури, художник, не дивлячись на умовність, прямує шляхом образотворчого узагальнення. Другий шлях — емоційно-асоціативний, який ґрунтується на спостереженні та життєвому досвіді. Цей шлях має широке застосування в декоративному мистецтві.

За своєю природою навколишній світ художника орнаментальний. Цю орнаментальність легко знайти у безладі розкиданих кущів, летючих хмар, корі дерев, прожилках листя і т. п. При трансформації рослинних форм в орнаментальні мотиви колір та колористичні характеристики природних мотивів також підлягають певному перетворенню. Зображення рослинних квіткових мотивів здійснюється у певному кольорі. Наприклад, у підкреслено холодній чи, навпаки, насиченій теплій гамі, у сполученні споріднених чи контрастних кольорів. Інтерпретований таким чином мотив набуває декоративну умовність.

Деколи при виконанні етюдів з натури акцент робиться на посиленні хроматичного контрасту між кольорами, на розкладанні локального кольору на складові відтінки. Взаємодія хроматич-

них контрастів, виявлених у локальному кольорі предмета, робить їх більш дзвінкими. А завдяки легкому чи енергійному посиленню хроматичних відтінків локальні кольори починають сприйматися як кольорова мозаїка. Деякі заходи, сприяючі декоративному пересмисленню кольору природних мотивів пов'язані з застосуванням графічних засобів. Цікаві можливості з'являються у роботі на кольорових фонах (ненасичених у кольорі, в суміші з сірими кольорами і чорних з легким хроматичним відтінком).

У результаті переробки реальні мотиви отримують узагальнене плоске зображення, виконане у певному стилі. Стилізований образ того чи іншого предмета зберігає тільки найбільш характерні ознаки, оскільки деталі виконуються умовно.

Пошук деталей завжди захоплюючий. Корисним буде звернення уваги учнів до вибору нових матеріалів для створення декоративних композицій. Дивні роботи можна виконувати не тільки за допомогою олівців, пензлів та фарб, але і поєднанням нетрадиційних матеріалів, таких як скріпки, гудзики, ланцюжки, стрічки, монети і т. п., а також природні матеріали, наприклад, мушлі, пір'я, гілки, квіти, каміння, пісок і т. п.

Все різноманіття форм та фарб навколишнього світу, живої та неживої природи може використовувати юний художник для створення своїх композицій. Свобода творчості та справжня майстерність з'являються після здобуття навичок та умінь у процесі наполегливої роботи.

Заняття декоративно-прикладним мистецтвом мають відкривати дітям багатогранну красоту та гармонію світу природи та світу речей, впливати на духовне формування особистості. Народне мистецтво завдяки своїй художньо-образній мові, засобам художньої виразності сильне для сприйняття дитини і тому викликає в її душі безпосередній та глибокий відгук. Сила робіт народних майстрів є найкращим помічником у рішенні задач художнього виховання, розвитку у дітей композиційного, художньо-образного мислення, відчуття декоративного кольору та форми, художньої міри та гармонії. Декоративно-прикладне мистецтво допомагає успішно розвивати в дітях сміливість в роботі, прагнення до прикрашання, активно сприяє розвитку емоційно-естетичного ставлення до світу, викликає інтерес і любов до рідного краю.